

Skilsmässa innebär alltid en kris

Sol Goldstein
Skilsmässa och föräldraskap
Övers: Eva Mazetti-Nissen
(Legenda)

EN SKILSMÄSSA i dag har en helt annan valör än för femtio år sedan. Då var upplösning av familjen något skamligt, som barnen i det längsta försökte dölja. De dukade upp historier om att pappa var i utlandet, att han var död eller liknande. I dag är det inte ovanligt att över halva antalet barn i en skolklass kommer från enföräldersfamiljer. I en nyutkommen bok om stressade barn talas om en gosse, som kommer gråtande hem från skolan därför att han är den enda i klassen som bor tillsammans med två föräldrar och därför mobbas. Om femtio år kanske vi inte har några familjer i traditionell mening. De kanske har ersatts av kollektiv av olika typer. — Detta sagt utan värdering.

I boken *Skilsmässa och föräldraskap* av den amerikanske psykiatern och psykoanalytikern Sol Goldstein behandlas problematik som både föräldrar och barn ställs inför vid upplösningen av en familj genom skilsmässa.

En skilsmässa innebär fortfarande en kris för både föräldrar och barn, en separationskris som behöver bearbetas. Sol Goldstein talar om problem för respektive för-

äldrar och för deras barn och redovisar frågeställningarna i en pedagogisk uppläggnings.

Han tar dock synes det mig alltför lite hänsyn till att inte bara barnen utan också föräldrarna befinner sig i en kris, som inte gör dem i stånd att hjälpa barnen i deras svåra situation. När man i många år ofta varit engagerad i hithörande frågeställningar känner man väl igen problematiken, som dock naturligtvis skiftar från fall till fall.

□ Informationen till barnen

Goldstein ger synpunkter och förslag på hur barn ska informeras om föräldrarnas skilsmässa. Han framhåller att båda föräldrarna bör vara med och att informationen inte får kombineras med nöjesevenemang av något slag. Han poängterar att informationen konsekvent bör vara inriktad på barnens behov, inte föräldrarnas.

Goldstein talar här som på flera ställen i boken om den kris skilsmässan innebär för barnen och om hur viktigt det är för föräldrarna att hjälpa barnen igenom denna kris. Tänkvärda råd — en annan sak är om de kan följas av föräldrar som själva befinner sig i kris.

□ Barnen och separationen

Den vårdnadshavande förälderns attityd till barnens bristande psykiska balans i skilsmässosituationen är naturligtvis som Goldstein

framhåller särskilt krävande och viktig.

Men det nära samarbete de separerade föräldrarna emellan som han förutsätter är så sällsynt att man i de fall det förekommer måste dra slutsatsen: Varför överhuvudtaget skiljas, när man är så goda vänner.

Det har sagts: Kan man inte samarbeta om något annat i äktenskapet, så ska man väl kunna det åtminstone när det gäller barnen. Jag vill påstå tvärtom: Kan man inte enas om något annat i äktenskapet, hur ska man då kunna enas om barnen vid en eventuell skilsmässa? Båda föräldrarna tror sig tänka på barnens bästa, men det är inte så säkert att båda har samma uppfattning om vad som är "barnens bästa". Föräldrarnas uppfattning kanske dikteras av omedvetna egna behov och intressen. Vårdnads- och i ännu högre grad umgängesrättsfrågorna har för det mesta den största intensiteten vid upplösningen av ett äktenskap.

□ Önsketänkande

Goldsteins i varje kapitel återkommande synpunkter på samarbete mellan parterna efter en skilsmässa förefaller övervägande förankrade i önsketänkande, även om de någon gång kan vara tillämpliga i praktiken. I de fall det av Goldstein förespråkade utomordentliga samarbetet mellan föräldrarna existerar är det rimligt att barnen

frågar: "Varför ska ni skiljas när ni är så goda vänner?"

I praktiken förhåller det sig naturligtvis så att disharmonien mellan föräldrarna har kommit att prägla atmosfären i hemmet så att barnen inte kunnat undgå att uppleva att något är fel, även om föräldrarna försökt undvika öppet gräl. I fall där det varit svåra konflikter mellan föräldrarna har det hänt att en av parterna eller båda rådfrågat psykiatrisk eller psykologisk expertis vad de ska säga när barnen frågar om orsakerna till skilsmässan. Att då säga negativa saker om sin före detta partner känns inte bra. Att bara tala positivt känns inte heller bra — det är inte ärligt.

En mamma löste problemet så att hon sade till barnen som frågade: "Jag ska berätta för er hur jag upplevde samvaron med pappa på villkor att ni också frågar honom hur han upplevde samma och andra situationer". Helt kategoriskt kan man sällan påstå att det var på ena eller andra sättet, men talar man om sitt eget upplevande av episoder i samlivet kan det inte bestridas, och det ger den andra föräldern chansen att ge sin syn.

□ Att välja förälder

I ett barnkollektiv skulle man på skogsutflykt. Man delade sig i två grupper och någon sade: "Kalla inte på hunden, låt honom välja själv vem han vill gå med". Hunden

satt villrådig. Han älskade alla barnen lika mycket och ville ha dem samlade. En tonåring utbrast: "Förstår ni inte att det är djurplågeri att låta hunden välja!" Det är skilsmässobarnets situation.

Goldstein talar i ett kapitel om "Barnets dag i rättssalen". Som väl är förekommer knappast något sådant i Sverige. Frågar man barnet: "Hos vem vill du bo?" innebär det psykisk barnmisshandel som kan ge framtida komplikationer i barnens relationer till en eller båda föräldrarna. Vi har en kader välskolade psykologer som kan utröna ett barns bindning till respektive föräldrar utan att försätta barnet i en plågsam och kanske för framtiden ödesdiger lojalitetskonflikt.

Goldstein diskuterar praktiska arrangemang vid delad vårdnad, i praktiken detsamma som gemensam vårdnad. Han tar inte upp det som i de flesta fall är väsentligt: Hur klarar frånskilda föräldrar med gemensam vårdnad att dela på ansvaret för barnen? Blir det inte lätt så att mamma och pappa skyller på varandra när något går snett med barnen? Delat ansvar är inget ansvar. Och barn som bor växelvis hos föräldrarna känner sig lätt rotlösa. De vet inte vad de egentligen hör hemma.

Min uppfattning, grundad på erfarenhet av många splittrade familjer, är att delad och gemensam vårdnad är ett otyg, som bäddar för

ansvarslöshet och ytterligare konflikter och som direkt motarbetar trygghet för barnen.

□ Umgängesformer

Goldstein återkommer till att barnens behov inte får åsidosättas. Denna position lämnar han till förmån för den matematiska rättvisan när det gäller umgängesrätten: Varannan jul hos pappa, varannan hos mamma. Samma med övriga högtider och helger. Här åsidosätter Goldstein barns viktiga behov av kontinuitet i tillvaron. I en skilsmässosituation som i sig själv är oroande för barnen betyder kontinuiteten mycket för deras trygghet. Vidare är det angeläget att i möjligaste mån undvika sådant som kan ge anledning till jämförelser: Så var julen hos pappa och så hos mamma o s v. Jämförelser kan inte helt elimineras men målsättningen bör dock vara: Vissa traditioner hos pappa, vissa hos mamma. Jämförelser bäddar för utspel. Dessa problem tar Goldstein alltför lätt på.

Goldsteins bok *Skilsmässa och föräldraskap* är intressant. Den är väldisponerad i sin uppställning och redovisade problem är lätt igenkännliga. Han förbigår dock väsentliga svårigheter i en skilsmässa och har en ganska orealistisk inställning till samarbetsförmågan hos människor i kris. Den som kan följa hans råd är berömvärd.

Inga-Greta Agrell